



Mihalovicsné Lengyel Alojzia

Az újhelyi gimnázium jubileumi évkönyve

A jubileumi évfordulók mindig kiemelt jelentőségűek az iskolák életében, mert alkalmat adnak arra, hogy a kevésbé jelentősek mellett és helyett olyan összegző, átfogó „iskolakönyv” mutassa be az iskola múltját és jelenét, amelynek feldolgozottsága, képi anyaga, társadalmi beágyazottsága hosszabb távra biztosítja a mű objektivitását, értékállóságát. A jubileumi évkönyv ez utóbbiak által lesz olyan társadalomtudományi, neveléstörténeti mű, amelyet évtizedek múlva is úgy lapozhat fel az érdeklődő olvasó, hogy hiteles adatokat, akkorra is érvényes megállapításokat tartalmaz.

E kötetet rendhagyó módon, de kitüntetett figyelmet érdemlően Zinner Tibor egyetemi tanár, egykori kossuthos diák önvallomásos, a város és az iskola iránti – empátia által vezérelt – köszöntő írása vezeti be. Zinner – akinek már felmenői is e gimnázium növendékei voltak – bevezetőjében hangsúlyozza az intézmény múltjában rejlő, napjainkon is túlmutató kisugárzást; amely az utóbbi két évszázadban – legfőképpen a 19. században – nemcsak Újhely, hanem az ország számára is kiváló országépítőket adott: Kossuth Lajost, Trefort Ágostont, Andrássy Gyulát. Az évkönyv az olvasó számára először eklektikusnak tűnik, ám rendszerszemlélete meggyőző. Őt fejezetben ismerheti meg az olvasó az iskola történetét és jelenét.

A *Mozaikok az iskola történetéből* címet viselő fejezet négy iskolavezető: Kovács

Dániel (1961–1974) igazgatóhelyettes, Rozgonyi Jánosné (1984–1994) igazgató, Daragó Ferenc (1987–2005) igazgató emléktöredékei és Tiszolci Józsefné jelenlegi igazgató 2009–2014-ig terjedő időszak profilváltási és profilmódosítási törekvései mellett tájékoztatást ad az iskola jelenéről. Az évenkénti eseménylistákból a versenyek eredményeit tanulmányozva nevelő szándékú, pozitív értékeket közvetítő 21. századi iskolai élet képe tárul az olvasó elé.

2014., az emlékév rendezvényeinek megnyitóbeszédeit és a tudományos konferenciákon elhangzott előadások témáit rögzíti a második fejezet. A következő részben (*Ők is növendékeink voltak*) egykori – híressé vált – diákok emlékidéző írásait olvashatjuk. Az emlékképek a gimnáziumban töltött évek történéseiről egy-egy kort jelenítenek meg az iskola életéből, olvashatunk továbbá festőművészről és közgazdász életútjáról, más írás az iskolai élet derűs oldalát idézi fel. Klasszikus évkönyv műfaj, irodalmi és képzőművészeti alkotások, díjazott pályamunkák sora kapott helyet a *Válogatás tanáraink és tanulóink munkáiból* című fejezetben. A jubileumi kiadvány az *Adattárral* zárul.

Egy iskola egyéni arculatának megformálásában meghatározó motívum az értékmegőrzés és az érték közvetítés, a hagyomány: az a szellemi, tapasztalati örökség, amelyet az iskola története során épít ki, amely az egyes időszakok sa-



játosságaitól függetlenül jellemzi, s amely mint átkötő elem húzódik végig történetén a változó időktől függetlenül. 110 esztendővel ezelőtt – halálának 10. évfordulója tiszteletére – állított az iskola emléktáblát neves tanítványa, Kossuth Lajos emlékére. Kossuth halálának 120. évfordulóján könyvkiállítást szerveztek: a kiállítás az 1789 és 1894 közötti időszak gimnáziumi könyvvállományát mutatja be. Kiállítás-megnyitó beszédében Monok István egyetemi tanár, az Országos Széchényi Könyvtár volt főigazgatója fontos hagyományelemeket emelt ki a kiállított könyvek csoportosításával: az 1900-as évek elején hangsúlyt kapott Rákóczi-kultuszt, Patak – Újhely – Széphalom kultikus alakját, Kazinczy Ferencet, a Kazinczy kört és a névadó Kossuth Lajost, akinek írása, könyvei láthatók a kiállításon. Negyedik kiállítási vezérfonalként az iskolát nevezi, s annak történelmi dokumentumait. A jubileumi rendezvények sorában Tusnády László egykori kossuthos diák, író, irodalomtörténész professzor, a *Nyelvek világa és Kossuth Lajos* című előadásában a szónoklás tudományát a piaristák újhelyi iskolájában elsajátított Kossuth szónoki zsenialitását a következőképpen jellemzi: „tudta, átélte, hogy a nyelvben benne van egy nép, egy nemzet tehetsége, szelleme, szellemisége, gényusa, és amikor angolul vagy más nyelveken szólt a világ különböző népeihez, akkor átélte, hogy a nemzet közös ihlet. Ezt mutatta fel az idegeneknek, s azok megértették őt, mert lélektükrükben az emberiség legnagyobb óhaja, legtisztább vágya tündöklött fel: a szabadság.”

Újhely, a multikulturális város szellemi életében a gimnázium minden korban meghatározó szerepet töltött be. Az emlékező tanárok és az egykori diákok visszaemlékezéseit olvasva érezhetjük, hogy az iskola szellemiségéből kisugárzó tapasztalati örökségből egy életen át gazdagodhat

tanár és diák, hálásak a sorsnak, hogy ebben az iskolában taníthattak és tanulhattak. Számukra a város történelmi múltja és hagyományai a gimnázium pálos-piarista gyökereivel állandó inspirációt jelenthet a mindennapokban is. Intézménytörténeti retrospekció az évkönyvben megjelent két íráshoz köthető. E sorok írója mint egykori diák a *Pálosok és a piaristák újhelyi iskoláinak értékkeremtő ereje* című írásában, valamint Müllerné Gulya Márta gimnáziumi tanár *A Sátorajjaújhelyi Kegyes Tanítórendi Gimnázium élete az iskolai értesítők tükrében* című közlésében számos kuriózumra találhat az olvasó: az egykori főgimnázium tanulóit, tanárait tevékenysége, a különböző iskolai egyesületek működése, s mindenekelelt a tanulmányi munka, a város életében betöltött kulturális közreműködés. Mindez olyan intézmény közel másfél évszázadáról szól, amikor az elsősorban egyházi igények alapján működő középiskola fokozatosan teret adott a világi képzési szükségleteknek. Érdemesnek találják a szerzők felidézni a tanárok közművelődési, tudományos, irodalmi szak- és szépirodalmi működésének történetét, részvételüket a tudományos ismeretterjesztés és a diákszínjátás szervezése terén is.

A gimnázium államosítás utáni történetének krónikásai az iskola egykori vezetői és diákjai. Az 1950-es évek Kossuth Gimnáziumáról az évkönyvben sajnálatos módon nem jelent meg írás. Kováts Dániel, az iskola neves tanára emlékei idézik fel az 1960-as évek iskolájának sikeres innovációs törekvéseit, a nyelvi laboratórium alapítását, a honismereti szakkörből 1971-re Kazinczy körre alakuló egyesület eredményes hagyományápoló tevékenységét, az országos méretűre fejlődő Kazinczy versenyek elindítását. Rozgonyi Tiborné igazgató emléktöredékeiben kiemelten foglalkozik a rendszerváltás idején meg-



valósított szerkezetváltoztatási program, a hatosztályos gimnáziumi oktatás bevezetésével, az egészségügyi szakközépiskola újjászervezésével, az idegenforgalmi oktatás elindításával. Daragó Ferenc személyes hangvételű emlékezésében az igazgatása alatt a tartalmi munkában megújulni kész és képes tantestületet, továbbá a tanulmányi versenyeken eredményesen szereplő tanulói közösséget idéz fel. Ekortájt nyitott az iskola testvérkapcsolattal külföld felé. Az ő idején újjították fel az iskola épületét, és tették környezetbaráttá annak környékét.

Az iskolatörténet formálói, az iskolai hagyományok ápolói, ugyanakkor az iskola életének mindenkori kritikusai a diákok. A terjedelmében és tartalmukat tekintve igényes, jó stílusérzékkel megáldott emlékező diákok írásai az iskola történetének egy-egy jellegzetes periódusát elevenítik meg, mint Kővári Orsolya újságíró, Petercsák Tivadar etnográfus, Szabó György matematikus, közgazdász, T. Petrasovszky Mária festőművész. Az iskola mai tanulóinak írásait tanulmányozva konstatálható, hogy a fogékonyak a város kulturális hagyományainak ápolására: Rózsás Eszter összefoglaló elemzést ad az újhelyi zsidóság történetéről, Gergely Tamás a rudabányácskai szlovák hagyományok ápolásáról, Rakaczki Viktória pedig a zempléni tánc hagyományokat őrző és a határainkon túl is a város hírnevét öregbítő „Hegyalja” táncegyüttes történetéről. Az iskola tanulói közül többen megyei és országos pályázatokon is sikeresek. Forgács Boglárka Tímea Székely Elek munkásságát bemutató dolgozatával megyei honismereti pályázaton ért el első helye-

zést, Biacsó Csilla pedig a *Tíz éve az európai Unióban* című írásával nyert a külügyminisztérium által kiírt pályázaton. Kiss Enikő *Hétköznapi hősiesség* című munkájával a középiskolai Szabó Magda esszéíró pályázaton szerepelt. A publikáló tanárok sorában említésre méltó Bekéné Zelencz Katalin pedagógus attitűdvizsgálata. A jubileumi évkönyv tartalmát a versfaragó diákok költeményei és a szárnyukat bontogató „diákművészek” képei teszik színesebbé.

A jubileumi évkönyv az *Adattárral* zárul. Ez tartalmazza az iskolában 1964-től napjainkig oktató tanárok névsorát (szakpárjuk megjelölése nélkül); az iskola igazgatóinak névsorát az alapítástól napjainkig; a 2004 és 2014 között érettségizett tanulók, valamint a híres növendékek névsorát, továbbá a Pro alma mater díj díjazottjait.

Az iskolatörténeti időutazás végére érve konstatálható, hogy a 225 éves gimnázium minden történelmi korban megfelelő választ adott a kor kihívásaira. A reformkorban a „haza és haladás” jelszavát követve nevelt kitűnő politikusokat, a Habsburg önkényuralom idején vállalta a magyar nyelvű oktatást, a századfordulón kinyitotta kapuit a más vallású tanulók előtt is, a két világháború között a nemzetnevelés szellemében képzett tisztességes polgárokat. Az államosítás után az iskola egy új humanizmus hatókörében bábáskodott egy új értelmiségi réteg kinevelésében. A jubileumi évkönyv érdekes olvasmány, amely jó szívvel ajánlható mindenkinek, aki részese a gimnázium múltjának, jelenének és jövőjének, vagy csak egyszerűen érdekli, hol és hogyan él a gimnázium szellemisége.

(A Sátoraljaújhelyi Kossuth Lajos Gimnázium és Szakképző Iskola Jubileumi Évkönyve (1789–2014). Szerkesztették: Forgácsné Pásztor Mária, Hörcsikné Balla Katalin. Sátoraljaújhely, 2014.)